

Особливості тактики проведення допиту потерпілого під час розслідування злочинів про заподіяння тілесних ушкоджень

Олександр Жеребко

кандидат юридичних наук, в. о. завідувача, Запорізьке відділення Дніпропетровського НДІСЕ Мін'юсту України, м. Запоріжжя, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9740-4145>, e-mail: alexandrzherebko@gmail.com

Досліджено основні проблеми, з якими стикаються слідчі під час проведення допиту потерпілого, та запропоновано шляхи їх розв'язання.

Ключові слова: потерпілий; показання; допит потерпілого; тілесні ушкодження; слідчі дії.

Peculiarities of the Victim's Interrogation Tactics During Investigation of Crimes Involving Bodily Harm

Oleksandr Zherebko

Principal issues investigators address during the victim's interrogation are studied and ways to resolve them are proposed.

Keywords: victim; testimony; victim's interrogation; bodily injuries; investigative actions.

Заподіяння шкоди здоров'ю — поняття, яке об'єднує низку злочинів, що різняться між собою за формою провини, за обставинами вчинення і ступенем тяжкості наслідків. Карне законодавство України передбачає відповідальність за навмисне тяжке тілесне ушкодження; навмисне тяжке тілесне ушкодження заподіяне в стані сильного щиросердечного хвилювання; навмисне заподіяння тяжкого тілесного ушкодження при перевищенні меж необхідної оборони або при перевищенні мір, необхідних для затримки злочинця; навмисне заподіяння середньої тяжкості тілесне ушкодження; навмисне заподіяння легкого тілесного ушкодження.

Тілесні ушкодження — це заподіяння шкоди здоров'ю іншої людини, що виражається в порушенні цілісності або фізіологічної функції органів і тканин людського тіла. Тілесне ушкодження є посяганням на здоров'я іншої людини. Заподіяння самому собі тілесного ушкодження, за загальним правилом, не є злочином, і кримінальна відповідальність насає лише у випадках, коли воно є засобом учинення іншого злочину (наприклад, ст. 409 КК [1]).

Криміналістична характеристика цього виду злочинів містить: засоби вчинення злочину; засоби приховання; дані про особистість злочинця; дані про особистість потерпілого; мету і мотив посягання; обставини, які сприяють вчиненню злочину [2, с. 79].

У справах про заподіяння тілесних ушкоджень проводять комплекс початкових слідчих дій, зокрема й допит потерпілого. Допит — це процесуальна дія, регламентований кримінально-процесуальними нормами інформаційно-психологічний процес спілкування осіб, які беруть у ньому участь, спрямований на отримання інформації про відомі допитуваному факти, що мають значення для встановлення істини у справі.

Допит потерпілого — одна з найбільш поширених та основних слідчих дій, це спосіб отримання, засвідчення та перевірки такого виду доказу, як показання потерпілого. У результаті допиту потерпілого слідчий може одержати інформацію про місце, час, спосіб заподіяння тілесного ушкодження, про знаряддя злочину, про мотиви й мету злочину, а в деяких випадках і про особу винного.

Допит потерпілого проводять за правилами допиту свідка. Необхідно враховувати, що давати показання — це право, а не обов'язок потерпілого. Тому потерпілий, який погодився давати показання, попереджується тільки про кримінальну відповідальність за свідомо неправдиві показання за ст. 384 КК України [1].

Тактичні особливості допиту потерпілого обумовлені його процесуальним становищем та психічним станом у момент сприйняття подій, що мали місце. Оскільки потерпілий має більше інформації про обставини справи, ніж інші учасники (за винятком обвинуваченого), розслідування справи дуже часто розпочинається саме з допиту потерпілого. Потерпілий може висувати свої припущення та версії й аргументувати їх. Оцінюючи показання потерпілого та обираючи тактичні прийоми його допиту, необхідно враховувати його психічний стан у момент сприйняття події. Переляк, хвилювання, страх та фізичні страждання можуть сприяти перекрученому сприйняттю обставин події та перешкоджати правильному викладенню фактів на допиті. У таких випадках рекомендується відкласти допит потерпілого з метою його заспокоєння та зняття емоційної напруги.

За можливості потерпілий має бути допитаний без зволікання, аби запобігти впливу інших осіб (винного та його близьких).

Якщо потерпілий перебуває у важкому стані, допит його провадиться лише після одержання від лікаря дозволу про те, що постраждалий за станом здоров'я може бути допитаний.

За неможливості допиту потерпілого через стан його здоров'я необхідно поговорити з медичними робітниками, які надавали йому першу допомогу, яким постраждалий міг повідомити ті або ті відомості про обставини заподіяння ушкодження. Якщо ці відомості мають важливе значення для розслідування, лікар або медсестра мають бути допитані.

Не варто допитувати потерпілого, якщо він перебуває в нетверезому стані. За крайньої необхідності, коли треба одержати від

такого постраждалого відомості про скоєний злочин, слідчий обмежується бесідою з ним, зробивши для себе відповідні нотатки про розмову.

Оскільки допит потерпілих нерідко провадиться в лікарняних умовах, варто провести дану слідчу дію в окремій кімнаті.

Під час допита потерпілого треба спробувати одержати відповіді на такі основні запитання:

— Де й коли було заподіяно тілесне ушкодження? Точне визначення місця вчинення злочину допоможе слідчому без труднощів відшукати його й зробити огляд, оскільки далеко не в усіх випадках потерпілий може за станом здоров'я брати участь в огляді місця події. Якщо постраждалий не може повідомити, коли було нанесене ушкодження, йому доцільно поставити запитання про час, що минув із моменту вчинення злочину до моменту надходження його в лікувальний заклад. Оскільки в лікарнях фіксують часи та хвилини надходження пораненого, можна шляхом нескладних підрахунків приблизно встановити, коли був скоєний злочин.

— Хто заподіяв потерпілому тілесне ушкодження? Якщо потерпілий знає прізвище, ім'я, адресу й інші дані злочинця, це має найти своє відображення у протоколі допиту. Причому потерпілому необхідно поставити запитання, відкіля він знає винного і чи добре його роздивився. Це може попередити помилку в упізнанні злочинця. Якщо ж винний невідомий потерпілому, необхідно детально записати в протоколі всі прикмети злочинця, що пам'ятає потерпілий (ріст, статура, колір волосся, особливості одягу тощо). Потрібно пам'ятати, що від того, наскільки старанно з'ясовані прикмети невідомого злочинця (особливо помітні прикмети), значною мірою залежать і результати його розшуку. За можливості можна скласти фоторобот. Професійний фоторобот — найважливіша частина будь-якого розслідування злочину. Скласти можна його за допомогою спеціальної техніки, це роблять криміналісти, які спеціалізуються в цьому напрямі. Під час допиту потерпілого

не можна обмежуватися виявленням тільки фізичного образу злочинця. Дуже важливо визначити, чи не звернув постраждалий увагу на особливості мовлення нападників (тембр голосу, ужиток жаргонних слів або професіоналізмів, заїкуватість тощо).

— Про можливі мотиви та мету злочину, а якщо злочинець відомий, то які взаємини з ним.

— За яких обставин заподіяно тілесне ушкодження. Допитуючи потерпілого, необхідно приділяти увагу точному з'ясуванню й ретельному фіксуванню обставин скоєного злочину у зв'язку з тим, що надалі під час повторних допитів ту або ту обставину більш детально встановити не завжди можливо, крім того, повторні допити без необхідності знижують доказову цінність показань потерпілого.

Водночас із часом відбувається природний процес забування свідком тих або тих обставин. Під впливом різноманітних чинників (розмов свідків, очевидців тощо) показання постраждалого можуть зазнати змін та не будуть відповідати дійсності, у них виникають протиріччя. Своєчасно і старанно проведений допит потерпілого дає змогу уникнути цих небажаних наслідків.

Допитуючи потерпілого про обставини заподіяння тілесного ушкодження, необхідно з'ясувати:

- 1) звідки прийшов і куди пішов злочинець, які були умови освітленості, стан погоди (якщо подія відбувалася поза помешканням);
- 2) яка послідовність дій винного, хто був присутній при нанесенні тілесного ушкодження тощо. Якщо потерпілий не знає прізвищ та імен осіб, що бачили, як йому було заподіяно тілесне ушкодження, варто зафіксувати в протоколі їхні прикмети та можливі причини перебування цих осіб у даному місці (двірник, кондуктор тощо);
- 3) яким знаряддям заподіяне тілесне ушкодження. Для того, щоб виявити й вилучити знаряддя заподіяння ті-

лесного ушкодження (наприклад, під час обшуку), необхідно знати його зовнішній вигляд, розміри, особливі прикмети;

Іноді доцільно запропонувати допитуваному намалювати на окремому аркуші паперу ніж, кастет або інше знаряддя, яке він бачив у руках нападника. Лист із замальовкою завіряється підписом допитуваного, а в протоколі допиту робиться відповідне посилання (наприклад: «Форма ножа, яким мені було нанесено тілесне ушкодження, зображене мною на аркуші, що долучається до протоколу допиту»).

Найчастіше мотивами, що трапляються, через які постраждалі зумисне спотворюють картину злочину, приховуючи дійсних винуватців заподіяння тілесних ушкоджень, є острах розправи з боку осіб, які учинили злочин; бажання самому «розрахуватися» із винним; прагнення звільнитися від відповідальності справжніх винуватців злочину, які заподіяли тілесне ушкодження з необережності; бажання сховати обставини скоєного злочину через те, що сам постраждалий учинив ті або ті непорядні вчинки, слідством яких і було заподіяння ушкодження; підкуп і вмовляння з боку винного або інших зацікавлених осіб [3, с. 92].

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 09.09.2024).
2. Лесовой А. С., Шевчук В. А. Использование клинических и судебно-медицинских данных для идентификации трупов неизвестных лиц. *Криминалистика и судебная экспертиза*. 1991. № 43. С. 118—121.
3. Криминалистика. Криминалистическая тактика и методика расследования преступлений : учеб. для студ. юрид. вузов и фак.-тов / под ред. В. Ю. Шепитько. Харьков, 2001. 528 с.